

2. Коржов Д. Я. Я видел, как ее везли на смерть / Д. Коржов // Мурманский вестник. – 2007. – 2 июня ; Коржов Д. Я. Тот самый дневник / Д. Коржов // Мурманский вестник. – 2007. – 18 авг. ; Соловей О. Ти пам'ятаєш Кременцю, ті березневі дні... / О. Соловей // Діалог. – 2004. – 20 берез.
3. Кравченко-Бережной Р. А. Мой XX век (Стоп-кадры) [Электронный ресурс] / Р. А. Кравченко-Бережной. – Аппатиты, 1998. – 263 с. – Режим доступа : <http://militera.lib.ru/memo/russian/kravchenko-berezhnoyga/index.html>
4. Heim Susanne. Die Verfolgung und Ermordung der europäischen Juden durch das nationalsozialistische Deutschland 1933–1945: Project in 16 Bänden / Susanne Heim, Ulrich Herbert, Hans-Dieter Kreikamp und anderer. – В. 7 : Sowjetunion mit annektierten Gebieten I Besetzte sowjetische Gebiete unter deutscher Militärverwaltung, Baltikum und Trentenstrien. – München : Oldenbourg Verlag München, 2011. – 891 s.
5. Кременецкий краєзнавчий музей (далі – ККМ), ф. 18566, док. 1944 ; ф. 18561, док. 1939.
6. ККМ, ф. 18564, док. 1942 ; ф. 18563, док. 1941 ; ф. 18568, док. 1946 ; ф. 18567, док. 1945 ; ф. 18565, док. 1943.
7. ККМ, ф. 17768, док. 1821 ; ф. 17766, док. 1820 ; ф. 25350, док. 3001 ; ф. 23586, док. 2694 ; ф. 24709, док. 2869 ; ф. 27918, док. 3153 ; ф. 18441, док. 1927 ; ф. 33333, док. 3544 ; ф. 33331, док. 3542 ; ф. 24476, док. 2859.
8. ККМ, ф. 22345, док. 2460 ; ф. 20026, док. 2108 ; ф. 27702, док. 3143.
9. ККМ, ф. 27670, док. 3121 ; ф. 27703, док. 3131 ; ф. 4161, док. 4523.
10. ККМ, ф. 34832, док. 3587, 145 арк. ; ф. 65851, арх. 832, 136 арк.
11. ККМ, ф. 34832, док. 3583.
12. ККМ, ф. 27668, док. 3119 ; ф. 27669, док. 3120, 3 арк.
13. ККМ, ф. 30119, док. 3369.
14. ККМ, ф. 38098, док. 3896 ; ф. 14188, док. 1370 ; ф. 14187, док. 1364 ; ф. 14184, док. 1366.
15. ККМ, ф. 27706, док. 3134 ; ф. 27707, док. 3135 ; ф. 277009, док. 3137.
16. ККМ, ф. 4060, док. 4442, 44 арк.
17. ККМ, ф. 3606, док. 3720 ; ф. 36039, док. 3723 ; ф. 36038, док. 3722 ; ф. 36040, док. 3724 ; ф. 36044, док. 3728 ; ф. 22480, док. 2513 ; ф. 22306, док. 2454 ; ф. 24193, док. 2803 ; ф. 23803, док. 2755 ; ф. 23802, док. 2754 ; ф. 5367, док. 798 ; ф. 18274, док. 1894 ; ф. 18273, док. 1893 ; ф. 63709, док. 4573 ; ф. 36025, док. 3709 ; ф. 36028, док. 3712.
18. ККМ, ф. 6762, док. 871, 45 арк.
19. ККМ, ф. 65882, арх. 842.
20. ККМ, ф. 23769, док. 2743 ; ф. 23770, док. 2744–2745.
21. ККМ, ф. 25350, док. 3001.
22. ККМ, ф. 5005, док. 760.
23. ККМ, ф. 37801, док. 3867 ; ф. 23263, док. 2615 ; ф. 23259, док. 2611 ; ф. 19071, док. 1999 ; ф. 18968, док. 1978.
24. ККМ, ф. 5421, док. 821 ; ф. 5418, док. 818.
25. ККМ, ф. 30186, док. 3393 ; ф. 30185, док. 3392 ; ф. 28226, док. 3180 ; ф. 27703, док. 3131 ; ф. 65855, арх. 835 ; ф. 65854, арх. 834 ; ф. 41583, арх. 616 ; ф. 41584, арх. 617.
26. ККМ, ф. 65885, арх. 845, 79 с.
27. ККМ, ф. 65880, арх. 840, 20 арк.
28. ККМ, ф. 65877, арх. 837, 13 арк. ; ф. 65879, арх. 839, 7 арк. ; ф. 65878, арх. 838, 8 арк.
29. ККМ, ф. 65881, арх. 841, 7 арк.

Інна Поїздник

Документи церковного походження як альтернативне джерело в дослідженні українсько-польських відносин у період Другої світової війни

Автор на основі аналізу документів Греко-католицької та Римо-католицької церков намагається встановити рівень їхньої інформативності як джерела вивчення українсько-польських відносин 1939–1945 рр. У статті загалом схарактеризовано джерела цієї групи та з'ясовано особливості їхнього використання.

Ключові слова: Греко-католицька церква, Римо-католицька церква, документальні джерела, українсько-польські відносини, Друга світова війна.

Поездник Інна. Документи церковного походження как альтернативный источник исследования украинско-польских отношений в период Второй мировой войны. Автор, анализируя документы Греко-католической и Римско-католической церквей, пытается определить уровень их информативности как источника изучения украинско-польских отношений 1939–1945 гг. В статье осуществляется общая характеристика источников этой группы и устанавливаются особенности их использования.

Ключевые слова: Греко-католическая церковь, Римско-католическая церковь, документальные источники, украинско-польские отношения, Вторая мировая война.

Poyizdnyk Inna. Documents of the Church as Alternative Source for the Study of Ukrainian-Polish Relations During World War II. The author analyzes the documents of the Greek Catholic and Roman Catholic Churches and tries to establish the level of their information as a source for the study of Ukrainian-Polish relations 1939–1945 years. The article the general characteristic of the sources of this group is carried and also the features of their use are indentified.

Key words: Greek Catholic Church, Roman Catholic Church, documentary sources, Ukrainian-Polish relations, World War II.

Постановка наукової проблеми та її значення. Кінець ХХ – початок ХХІ ст. відзначаються поживанням у висвітленні проблематики українсько-польських відносин у період Другої світової війни. І в Україні, і в Польщі опубліковано сотні публікацій, присвячених відносинам українців та поляків у воєнний час [1]. Унаслідок тривалих дискусій історикам удалося досягти порозуміння з багатьох спірних питань спільної історії [2]. Однак низка складних питань і сьогодні потребує відповіді.

Специфіка розвитку історичної науки обох країн, одноманітність методів дослідження, а також засобів досягнення поставлених цілей уповільнюють перебіг подальшого конструктивного діалогу. Так, навіть поверховий огляд наукової літератури засвідчує, що вивчаються українсько-польські відносини у період Другої світової війни останні двадцять років переважно в політичному ракурсі. Така зорієнтованість на політичний складник, з одного боку, значно спростила розуміння проблеми взаємних стосунків, «фарбуючи» їх винятково в чорний чи білий колір, з іншого – не дає змоги розглянути її комплексно з усіма напівтонами, а відповідно – і досягти певного компромісу. Подолання цієї однобокості сприяли б зміна дослідних орієнтирів, розширення джерельної бази.

Зокрема, розуміння українсько-польського порубіжжя не лише як території «свого» політичного простору, а насамперед як ареалу співіснування двох народів відкриває нові грані розуміння предмета дослідження. Наукова робота в цьому аспекті підтверджує можливість використання додаткових джерел вивчення українсько-польських відносин, щільне місце серед яких займають документи церковної адміністрації Греко-католицької (ГКЦ) та Римо-католицької (РКЦ) церков. Конфесійна специфіка регіону, особлива роль Церкви в житті його населення (насамперед як захисника національної ідентичності своїх вірян) – усі ці та інші обставини зумовлюють високий рівень інформативності згаданих матеріалів щодо різних аспектів спільної історії українців та поляків. З'ясування особливостей цієї категорії джерел, її цінності для дослідження українсько-польських стосунків періоду Другої світової війни – мета цієї статті.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Документи ГКЦ та РКЦ можна умовно поділити на декілька груп. Перша група включає офіційні послання ієрархів політичного, соціального, душпастирського характеру. Вони дають уявлення про офіційну позицію церковного керівництва щодо найважливіших подій 1939–1945 рр. Серед них міститься також звернення, які безпосередньо спрямовані проти міжконфесійних та етнічних конфліктів.

Друга умовна група охоплює листування церковного керівництва з духовними та світськими особами, громадськими діячами. Особливий інтерес, із погляду дослідження українсько-польських відносин у період Другої світової війни, становить кореспонденція греко-католицького митрополита А. Шептицького з римо-католицьким архієпископом Б. Твардовським, яка містить інформацію про ставлення ієрархів обох церков до протистояння українців та поляків, про спільні пошуки компромісу [3, 55–62].

Особливої уваги заслуговує кореспонденція церковного керівництва Львівської митрополії з Апостольською столицею впродовж 1939–1945 рр. Вона наповнена унікальними даними про особливості радянської та німецької окупаційної політики в релігійній сфері, а також про репресії щодо духовенства та релігійне життя населення. Зокрема, листи римо-католицького митрополита В. Твар-

довського до папи Пія XII перших років війни засвідчують поглиблення релігійності населення Східної Галичини за умов атеїстичної пропаганди радянської влади. Вони містять інформацію про перебіг депортацій польського населення, ставлення до неї українців регіону, втрати серед українського та польського духовенства [4, 81]. Повідомлення Б. Твардовського підтверджують листи до Апостольської столиці А. Шептицького, які містять різко негативні оцінки «радянзації» краю 1939–1941 рр. [5, 46–48]. Кореспонденція ієрархів ГКЦ із Ватиканом наступних років відтворює інший аспект взаємовідносин українців та поляків у роки Другої світової війни, що проявлявся, зокрема, у спробах місіонерської праці обох церков на всій території УРСР у період німецької окупації. Вона відображає насамперед позицію папства та церковного керівництва ГКЦ у цій справі [6, 76–78, 134–135, 168–173, 437–442, 491–493, 552–565, 622–653].

Приватне листування митрополита А. Шептицького повністю заперечує пропаговане в радянській літературі ототожнення позиції ГКЦ та ОУН у роки німецької окупації. Ці висновки можна зробити на основі його кореспонденції з відомим лікарем М. Дзеровичем, який тривалий час виконував функції зв'язкового між главою ГКЦ та українським національним рухом за кордоном [7, 1–2]. Негативне ставлення А. Шептицького до радикальної діяльності ОУН передає листування митрополита з с. Іосифою (О. Вітер), у яких ігумена Львівського монастиря студиток заперечує свою причетність до української партизанки, аналізує розпорядження глави ГКЦ у цій справі [8, 65].

До іншої підгрупи належить офіційна кореспонденція митрополичої консисторії, єпархіальних установ із деканальними та парафіяльними урядами у справах віровизнання. Аналіз заяв від охочих змінити обряд, коментар до кожної з митрополичої консисторії дає можливість простежити залежність цього явища від змін у суспільно-політичному, національному та релігійному житті регіону [9; 10, 405–406]. Ці документи засвідчують, наприклад, збільшення кількості охочих серед римо-католиків стати греко-католиками на Станіславщині під час антипольських акцій, а також зростання кількості римо-католиків із підробленими документами під час українсько-польського трансферу 1944–1946 рр.

Наступна категорія – офіційні звіти греко-католицького та римо-католицького духовенства до митрополичого чи єпархіального уряду. Наприклад, звіти з Перемишльської греко-католицької єпархії, що збереглися майже в повному обсязі в Перемишському державному архіві, включають обов'язковий пункт про відносини в парафії між вірянами різної національності [11]. Водночас звіти про долю церковного майна й метричних книг Львівської римо-католицької митрополії доповнені розлогіми розповідями про останні роки існування парафій, причини виїзду, перебіг антипольських акцій, заходи радянської та німецької окупаційної влади в релігійній сфері [12]. Інформацію про стан парафій містять деякі листи греко-католицького духовенства, адресовані безпосередньо до Митрополичої консисторії у Львові [13].

В архіві Інституту національної пам'яті у Варшаві зберігаються судові акти греко-католицького священика В. Гриника¹ [14]. Серед речових доказів, доданих до кримінальної справи, містяться листи-звіти до Апостольської столиці про становище ГКЦ в 1944–1946 рр. На основі судових актів о. В. Гриника, особливо додатків до них, можна отримати величезний матеріал не лише про повсякденне життя греко-католиків у повоєнний час, перебіг переселенської акції 1944–1946 рр. і «об'єднавчого процесу ГКЦ і РПЦ», а також інформацію про українсько-польські відносини та взаємозв'язок греко-католицького духовенства й українського підпілля на території, яка після війни перебувала в межах Польщі.

Характеристика наявних документів церковної адміністрації ГКЦ та РКЦ указує на значну інформативну насиченість цих матеріалів для дослідження проблематики українсько-польських відносин у період Другої світової війни. Однак на сьогодні для українського дослідника більш доступ-

---

¹ Гриник Василь (1896–1977) – канонік Перемишльської греко-католицької капітули, один із найбільш наближених людей до Перемишльського єпископа Й. Коциловського. Після остаточного арешту єпископа був призначений примасом А. Хлондом 01.IV.1947 р. генеральним вікарієм для греко-католиків у Польщі. Отримував від примаса Польщі Вишенського гроші, переказані Римом на допомогу греко-католицьким священикам, які були ув'язнені в таборі в Явожні та їх родинам. Для сумлінного виконання своєї місії підтримував тісні контакти з іншим духовенством. Це породжувало підозри влади в тому, що, можливо, о. В. Гриник і є таємно висвяченим єпископом. Був арештований 20.VI.1954, у в'язниці перебував до 18.VII.1956. Після звільнення став одним із головних організаторів греко-католицької душпастирської діяльності в Польщі.

ними є документи ГКЦ. Це зумовлено не стільки наявністю мовного бар'єра (мовами більшості згаданих матеріалів є польська, латинська чи німецька), а насамперед специфіка їхнього зберігання. Документи ГКЦ розміщені переважно в державних архівах: Центральний державний історичний архів у місті Львові [15], Державний архів у Перемишлі [16], одиничні в Державному архіві Івано-Франківської області тощо. Лише незначну частину з них було збережено духовними особами приватно під час воєнних подій і передано до греко-католицьких єпархіальних архівів у Варшаві, Вроцлаві, Зеленій Гурі, тобто в місцях подальшої праці цих священників, а також до монастирів [17].

Водночас більшість матеріалів РКЦ зберігаються в церковних архівах. Так, усілілі документи Митрополичої римо-католицької курії було перевезено зі Львова до Любачова під час переселенської акції, а потім до Кракова, де містяться і нині в Архіві імені архієпископа Е. Базяка. Інші – назавжди втрачені в роки війни. Згідно з розпорядженням римо-католицького архієпископа Е. Базяка, частину церковної документації, яка стосується років німецької окупації, було спалено напередодні вступу радянських військ до Львова.

Фонди з документами зі Східної Галичини мають архів римо-католицької Митрополичої Курії в Перемишлі, римо-католицькі єпархіальні архіви в Честохові, Гданську, Кракові, Катовіцах, Лодзі, Познані, Пельпліні, Тарнові, Зеленій Гурі, а також архіви монарших орденів бернардинів, францисканців, домініканців, сестер родини Марії та ін.

Окремі матеріали, що проливають світло на етноконфесійну ситуацію в регіоні в роки Другої світової війни, зберігаються у ватиканських архівосховищах: Ватиканський секретний архів, Архів головної управи ЧСВВ у Римі, Архів Українського католицького університету в Римі та ін.

Роботу з унікальними документами церковних архівів ускладнює недостатня кваліфікація дослідників, обмежений доступ, а також часто їхня неупорядкованість (відсутність сигнатур, архівістів та читальних залів). Потрібно відзначити, що частина матеріалів із фонду А. Шептицького, які містяться в Центральному державному історичному архіві в м. Львові, також на сьогодні є недоступною для науковців.

Питання доступності цієї категорії джерел у Польщі намагаються розв'язати через укладання відповідних путівників¹, а також опублікування частини матеріалів [10; 19–23]. Упорядниками більшості таких збірників документів є представники римо-католицького духовенства. Польський єпископат усіляко підтримує дослідження свого духовенства, якщо вони не суперечать інтересам церкви та сприяють зміцненню її авторитету серед населення.

Так, зовсім недавно в польських книгарнях з'явилися два томи, у середньому по 600 сторінок кожен, листів, звітів, інформаційних повідомлень представників римо-католицького духовенства у справі антипольських акцій на теренах своїх парафій у роки Другої світової війни [10]. Опубліковані ксьондзем Й. Волчанським матеріали відтворюють усю неоднозначність українсько-польських відносин того часу. Хоча сама назва видання «Винищення польського народу і Римо-католицької церкви українськими націоналістами в Східній Малопольщі в 1939–1945», а також коментарі дослідника не виходять за межі «моноперспективного» відображення проблеми², опубліковані документи широко використовують українські та польські історики з різними дослідницькими орієнтирами для обґрунтування своєї позиції.

Крім того, В. Волчанський опублікував майже в повному обсязі кореспонденцію А. Шептицького та Б. Твардовського воєнної доби [21], а також деякі парафіяльні хроніки [24].

В Україні відсутні збірники документів церковної адміністрації, які б безпосередньо стосувалися українсько-польської проблематики періоду Другої світової війни. Однак серед пастирських послань та листів глави ГКЦ у 2-томному виданні «Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяль-

¹ Зокрема відомий Архів Монастиря отців Василіан у Варшаві.

² Стратифікацію досліджень, присвячених українсько-польських відносин у період Другої світової війни, відповідно до моно- (висвітлення питання з позиції окремої політичної партії, групи, держави) чи мультиперспективності (намагання врахувати позицію всіх діючих сторін) здійснив польський історик Р. Внук. Він також виокремив третю групу, до якої зарахував авторів «не-наукових» праць (Е. Пруса, А. Кормана, В. Поліщука та ін.). Серед українських науковців більш відомий аналіз сучасної польської історіографії українсько-польських відносин 1939–1948 рр. Г. Мотики за чотирма течіями: «ревізіоністи», «традиціоналісти», «польські дослідники українського походження» та «поза-науковці». Цей поділ був підтриманий українським істориком І. Ільошином [23].

ність. Документи і матеріали. 1899–1944» можна віднайти саме ті, що проливають світло на позицію митрополита у справі міжетнічного протистояння, терористичних актів тощо [25]. Записи послань, листи А. Шептицького, частина актів Митрополичого ординаріату часів німецької окупації, які вів секретар митрополита о. В. Грицай упродовж 1941–1944 рр., також видано окремою збіркою [26].

Документи ватиканських архівів воєнного часу було частково оприлюднено ще в 60–80-х рр. ХХ ст. у 11-томному виданні «Акти і документи Апостольської столиці стосовно Другої світової війни», однак і на сьогодні невідомі широкому колу дослідників [27]. Саме ці матеріали стали, наприклад, основою публікації ксьондза Т. Сліви про контакти митрополита А. Шептицького з Апостольською столицею упродовж воєнних років та роль польського духовенства в трансформації взаємовідносин керівництва ГКЦ та Ватикану [28]. Зі змісту лише цієї однієї статті стає очевидним висока інформативність документів ватиканських архівів із питання історії України періоду Другої світової війни.

Поява в сучасній українській та польській історіографії нових підходів до вивчення спільної історії, в основі яких лежить трактування минулого як процесів взаємодії та взаємовпливу багатьох культур, постійне зростання інтересу до альтернативних джерел, сприяють поглибленню історичного знання, активізують багатовекторність розгляду важких питань, до яких належить і проблема українсько-польських відносин періоду Другої світової війни. Всебічне дослідження цього питання вимагає комплексного підходу до вивчення всіх наявних джерел, оскільки лише їхнє порівняння може усунути можливість використання відбитку «одної» правди для «загального» трактування тогочасних подій.

Список використаних джерел та літератури

1. Зашкільняк Л. Українсько-польські стосунки в ХХ столітті: історіографічні аспекти // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 13 : Україна у Другій світовій війні: українсько-польські взаємини. – Львів [б. в.], 2005. – С. 5–22.
2. Między sobą: Szkice historyczne polsko-ukraińskie / pod red. T. Chynczewskiej-Hennel, N. Jakowenko. – Lublin, 2000 ; Stereotypy narodowościowe na pograniczu / pod red. W. Bonusiaka, 2002 ; Polska – Ukraina: historia, polityka, kultura / red. S. Zabrowarny. – Szczecin ; Warszawa, 2003 ; Antypolska akcja OUN-UPA 1943–1944: fakty i interpretacje (Lublin, 24–25 maja 2001 r.) / pod red. G. Motyka, D. Libionka. – Warszawa, 2003 ; Akcja «Wisła». Rzeszów, 18–19 kwietnia 2002 r. / red. J. Pisulińskiego. – Warszawa, 2003 ; Міжнар. наук. сесія «Próby porozumienia polski-ukraińskiego w latach 1939–1991» (м. Люблін, Польща, червень 2007 р.) // Polska – Ukraina: trudne pytania / Україна – Польща: важкі питання. – Warszawa, 1997–2006. – Т. 1–10.
3. Центральний державний історичний архів у м. Львів (далі – ЦДІАЛ), ф. 408, оп. 1, спр. 574, 65 арк.
4. Cywiński B. Ogniem próbowane. Z dziejów najnowszych Kościoła katolickiego w Europie środkowo-wschodniej / B. Cywiński. – Rzym, 1982. – Т. I : Korzenie tożsamości. – 348 s.
5. Письма-послання Митрополита Андрея Шептицького, ЧСВВ з часів більшовицької окупації. Бібліотека Логосу. – Йоркстон : [б. в.] 1961. – Т. XXIV. – 80 с.
6. Actes et Documents du Saint Siège relatifs à la Seconde Guerre mondiale / P. Blet, R. A. Graham, A. Martini, V. Schneider. – III. – Città del Vaticano, 1967.
7. ЦДІАЛ, ф. 358, оп. 3, спр. 168, 2 арк.
8. Там само, ф. 408, оп. 1, спр. 222, 65 арк.
9. Там само, ф. 201, оп. 1, спр. 74, 101 арк.
10. Wołczański J., ks. Eksterminacja narodu polskiego i Kościoła rzymsko-katolickiego przez ukraińskich nacjonalistów w Małopolsce Wschodniej w latach 1939–1945. Materiały źródłowe / ks. J. Wołczański. – Kraków, 2005. – Cz. I. – 590 s ; Cz. II. – 966 s.
11. Archiwum Państwowe w Przemyślu (далі – APP), z. 142, sygn. 4781, 216 k. ; sygn. 5159, 542 k., sygn. 9273, 96 k.
12. Archiwum im. abpa E. Baziaka w Krakowie. – Akta rewindykacyjne, b. sygn.
13. ЦДІАЛ, ф. 201, оп. 1, спр. 104, 39 арк. ; спр. 179, 33 арк.
14. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (далі – AIPN/Warszawa), sygn. IPN 0192/354, t. 26, 27.
15. ЦДІАЛ, ф. 201 : Греко-католицька митрополича консисторія ; ф. 358 : Андрій Шептицький ; ф. 408 : Греко-католицький митрополичий ординаріат та ін.
16. APP, z. 142 : Archiwum Greckokatolickiego Biskupstwa w Przemyślu ; z. 157 : Apostolska Administracja Łemkowszyzny.
17. Archiwa Kościoła Katolickiego w Polsce / opr. M. Dębowska. – Kielce, 2002. – 248 s.

18. Hlond A., kardynał. Daj mi dusze. Wybór pism i przemówień 1897–1948 / kardynał A. Hlond. – Łódź, 1980. – 327 s.
19. Hlond A., kardynał. Dzieła. Nauczanie 1897–1948 / kardynał A. Hlond ; pod red. J. Koniecznego. – Toruń, 2003. – 928 s.
20. Korespondencja Augusta Hlonda i Józefa Gawliny w latach 1924–1948 / wyd. i opr. J. Myszor i J. Konieczny. – Katowice, 2000. – 284 s.
21. Wołczański J., ks. Korespondencja arcybiskupa Bolesława Twardowskiego z arcybiskupem Andrzejem Szepetyckim w latach 1943–1944 / ks. J. Wołczański // Przegląd Wschodni. – 1992/93. – T. II, z. 2 (6). – S. 465–484.
22. Woźniak R., o. Przemysł w latach II wojny światowej w relacji kronikarza klasztoru Franciszkanów-Reformatów / o. R. Woźniak. – Przemysł, 1998. – 112 s.
23. Wnuk R. Recent Polish Historiography on Polish-Ukrainian Relation during World War II and its Aftermath [Електронний ресурс] / R. Wnuk. – Режим доступу : <http://www.ece.columbia.edu/research/intermarium/vol7no1/wnuk.pdf> ; Motyka G. Problematyka stosunków polsko-ukraińskich w latach 1939–1948 w polskiej historiografii po roku 1989 / G. Motyka // Historycy polscy i ukraińscy wobec problemów XX wieku / red. P. Kosiewski, G. Motyka. – Kraków, 2000. – S. 166–178 ; Ільюшин І. Волинська трагедія 1943–1944 pp. / І. Ільюшин. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2003. – 312 с.
24. Wołczański J., ks. Księdza Kazimierza Fleischhackera Kronika parafialna Chomiakówki w Tarnopolskim (1939–1955) / ks. J. Wołczański // Nasza Przeszłość. – 2000. – T. 94. – S. 393–480.
25. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і матеріали 1899–1944 / за ред. А. Кравчука. – Львів : Свічадо, 1995. – Т. I. – 522 с. ; Т. II. – Кн. 1. – 570 с.
26. Митрополит Андрей Шептицький. Документи і матеріали 1941–1944 / упоряд. Ж. Ковба. – К., 2003. – 313 с.
27. Actes et Documents du Saint Siège relatifs à la Seconde Guerre mondiale / P. Blet, R. A. Graham, A. Martini, B. Schneider. – Città del Vaticano, 1965–1981.
28. Śliwa T., ks. Kontakty metropolity Szeptyckiego ze Stolicą Apostolską w okresie II wojny światowej w świetle Actes et documents du Saint Siège relatifs à la seconde guerre mondiale / ks. J. Wołczański, // Prace Komisji Wschodnioeuropejskiej. – Warszawa, 1994. – T. 1. – S. 191–205.

Ірина Смогоржевська

Тарас Бульба-Боровець і «Поліська Січ»: історіографічний аспект

У статті подано аналіз етапів боротьби військових підрозділів під командуванням Т. Бульби-Боровця проти німецької окупаційної влади і радянських партизан, їхніх відносин із різними національними угрупованнями, українським та польським населенням, висвітлений в українській та зарубіжній історіографії.

Ключові слова: «Поліська Січ», Українська повстанська армія, отаман Тарас Бульба-Боровець, збройна боротьба, німецька окупація, радянські партизани, військово-політичні підрозділи.

Смогоржевская Ирина. Тарас Бульба-Боровец и «Полесская Сечь»: историографический аспект. В статье подан анализ этапов борьбы воинских подразделений под командованием Т. Бульбы-Боровца против немецкой оккупационной власти и советских партизан, их отношений с разными национальными группировками, украинским и польским населением, освещенный в украинской и зарубежной историографии.

Ключевые слова: «Полесская Сечь», Украинская повстанческая армия, отаман Тарас Бульба-Боровец, вооруженная борьба, немецкая оккупация, советские партизаны, военно-политические подразделения.

Smogorzhevskia Irena. Taras Bul'ba-Borovec' and «Poliska Sitch»: Historiography Aspect. The article provides the analysis of the stages of fight of the military subdivisions under the command of T. Bul'ba-Borovec' against German occupation power and soviet partisans, their relationships with different national groupments, Ukrainian and Polish population, as shown in Ukrainian and foreign historiography.

Key words: «Poliska Sitch», Ukrainian Insurgent Army, ataman Taras Bul'ba-Borovec', armed fight, German occupation, soviet partisans, military-political subdivisions.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проголошення незалежності України поглибило інтерес громадськості до проблематики вітчизняної історії, особливо до питань, пов'язаних із національним відродженням та визвольним рухом. Із цього погляду набувають актуальності дослід-